

בס"ד.

הלכות איסור חמץ

הקדמה: בנושא חמץ ישנם ארבעה סוגי חמץ, שלשה ענייני איסור, וכמה מצבים משתנים במציאות. בבואנו לפסוק בשאלה הנוגעת להנ"ל, יש לשים לב היטב לכל הפרטים הללו.

א. ארבעה סוגי חמץ הם (לפי חומרתם):

- 1) חמץ גמור,
- 2) חמץ נוקשה,
- 3) חמץ שנפסל מאכילת אדם אבל עדיין ראוי לאכילת הכלב,
- 4) חמץ שנפסל אפילו מאכילת הכלב.

וישנם שלשה ענייני איסור (לפי חומרתם):

- 1) איסור אכילה,
- 2) איסור הנאה,
- 3) איסור השהייה בבית.

בנוסף, כל הנ"ל יכול להיות במציאות בכמה מצבים. כגון:

- 1) חמץ לבדו בלי תערובת,
- 2) חמץ על ידי תערובת, שנתערבב כבר לפני פסח
- 3) חמץ על ידי תערובת שנתערבב בפסח
- 4) חמץ שנפסל (מאכילת אדם או הכלב) לפני הפסח,
- 5) חמץ שנפסל (מאכילת אדם או הכלב) רק בתוך הפסח. (ועוד). בהלכות דלהלן יבוארו הכללים איזה מצב חמץ נאסר באיזה איסור.

ב. חמץ גמור, הראוי לאכילת אדם, אסור באכילה ובשתיה ובהנאה ובהשהייה, מהתורה. ואם עבר עליו הפסח, אסור באכילה ובהנאה (מדרבנן), ויש לבערו.

ג. חמץ גמור הראוי לאכילת אדם, אף שהוא בתערובת, אסור בכל הנ"ל, באכילה ובהנאה ובהשהייה. ואם התערובת היא מין בשאינו מינו (שהחמץ נותן טעם) האיסור הוא מהתורה. ואם הוא מין במינו (שאינו נותן טעם), אסור רק מדרבנן. ונפ"מ, שאם עבר והשהה (לא מכר), לא נאסר החמץ. (עיין ס"י תמב משני"ב סק"א, וס"י תמו משני"ב ס"ק קא-קב, שכן שנתערב ונתבטל מהתורה ולא עבר על בל יראה, מותר בדיעבד אחרי הפסח, ואפילו באכילה (חוץ מדעת הא"ר שם).

ד. חמץ גמור הראוי למאכל אדם, אף אם יעשה בו מחשבה ומעשה שלא לאוכלו כדלהלן (כגון שבולים בתמונה, שנפסלו מאכילת אדם, וכגון סוכריה בתמונה הצבועה בצבע לא רעיל) לדעת השו"ע אין זה מועיל, ואסור באכילה והנאה ובהשהייה. (ס"י רמב משני"ב ס"ק מב ושה"צ ס"ק סח וכה"ח ס"ק צה).

ה. חמץ נוקשה, הוא חמץ שלא החמיץ כל כך. כגון מחמת שרכיביו אינם מחמיצים, או מחמת שהעיסה רק הלבנה ולא נעשו בה סדקים (וכגון אטריות), או שלא נאפה כ"כ כראוי והחמיץ רק קצת באופן שהוא ראוי לאכילה רק ע"י הדחק. ומדאורייתא אין עוברים עליו, אבל מדרבנן הוא אסור באכילה והנאה וקיום, וחייבים לבערו. (נחלקו תנאים בחמץ נוקשה, וכתב המג"א ס"י תמב סק"א שהשו"ע פסק שהוא אסור מדרבנן. ועיין משני"ב סק"ב דהיינו שאף פעם הוא לא היה חמץ גמור, אבל אם היה חמץ גמור ונתקלקל קצת, נשאר דינו כחמץ א"כ ייפסל מאכילת הכלב).

- 1. חמץ נוקשה** יתכן שאי"צ לבערו דווקא, ודי שיעשה מחיצה. כמו"כ אם ביטל אותו די בכך. (חזו"א סי' קטז סק"ו אותיות ו-ח).
- 2. חמץ נוקשה הנמצא בתערובת של דברים שאינם חמץ**, אסור באכילה ובהנאה, אבל מותר להשהותו בבית. (סי' תמוז שעה"צ ס"ק קפד).
- 3. חמץ נוקשה שעבר עליו הפסח**, (דהיינו חמץ שלא הגיע לדרגת חימוץ גמורה, שהוא קיל מחמץ רגיל), מותר בהנאה אחר הפסח. ונחלקו האחרונים אם מותר גם באכילה. ויש להחמיר. ומי"מ מנהג העולם למוכרו ג"כ במכירת חמץ. (סי' תמוז סי"ב ומשנ"ב קז, ופסק"ת שם אות ד).
- 4. אם החמץ הנוקשה היה בתערובת**, הוא קיל יותר. ולכן להשהות אותו בפסח, וגם ליהנות ולאכול אחר הפסח, ואין בזה אחשביה. (סי' תמב משנ"ב ס"ק יט וסי"ק כב, ושעה"צ כה. וגם אם נתערב בפסח, בטל בששים, תמוז משנ"ב טו).
- 5. חמץ גמור שנפסל מאכילת אדם אבל הוא ראוי עדיין לאכילת הכלב**, גם הוא אסור באכילה ובהנאה ובהשהייה, מהתורה, כיון שניתן להחמיץ איתו עיסות אחרות. ולכן אם הוא עומד להחמיץ עיסות אחרות (כמו: שמרים), חייב לבערו. ופשיטא שאסור להאכילו לבעלי חיים. ואם אינו עומד להחמיץ אלא רק להשליכו לאשפה, כיון שנפסל מאכילת אדם סגי, ויכול להשליכו כד. (תמב משנ"ב סק"י ושעה"צ ס"ק כא, וחזו"א קטז ס"ק יא).
- 6. חמץ גמור, שנפסל מאכילת אדם והוא ראוי עדיין לאכילת הכלב**, אם עשה בו מחשבה ומעשה שלא יאכלנו, אע"פ שאסור לאוכלו, מותר לקיימו. (וכגון: תמונה שיש בה שיבולים, וריסס עליהם צבע, ותולה אותה לנוי). (זה נלמד ממ"ש השו"ע תמב ס"ט שייחדו לישיבה וטח אותו בטיט. ובאו"ל ח"ג עמ' צד מתבאר שאם ריסס עליו k-300 ג"כ מהני. שאם לא עשה בו את שני הדברים עליו, אסור לקיימו אא"כ נפסל מאכילת הכלב. ועיי"ש אם מספיק מה שמדביק אותם רק בפינה).
- 7. חמץ גמור, שנפסל מאכילת אדם והוא ראוי עדיין לאכילת הכלב**, אבל נתערב עוד לפני הפסח, כגון גבינה שעירבו בה מעט קמח והגבינה החמיצה כעת, אע"פ שאסור לאוכלו מדרבנן (משום אחשביה), אבל מותר להשהותו ואף ליהנות ממנו בפסח. (סי' תמב ס"ד ומשנ"ב כב).
- 8. חמץ גמור שהתקלקל עד שנעשה פסול אפילו מאכילת הכלב**, אם נפסל מאכילת הכלב עוד קודם זמן האיסור, מותר להשהותו בבית, וגם מותר ליהנות ממנו. (כגון משחת נעלים אם היא עשויה מחמץ). (סי' תמ"ב משנ"ב ס"ק לט ומג).
- 9. חמץ גמור שהתקלקל עד שנעשה פסול אפילו מאכילת הכלב**, להר"ן מותר אפילו באכילה, ולהרא"ש מותר רק בהנאה ואסור באכילה כי אז "אחשביה" לחמץ ראוי למאכל. והלכה כהרא"ש. (סי' תמב משנ"ב מד וכה"ח צט וחזו"ע פסח עמ' קיט ס"ק מג).
- 10. גם לאוסרים באכילה חמץ שנפסל מאכילת הכלב**, זהו דווקא כשהוא לבדו, אבל אם נפל לתבשיל, ויש רוב כנגדו, אין איסור באכילתו. (משנ"ב שם).
- 11. חמץ שנפסל מאכילת הכלב ועורב בדבר אחר**, ונעשה ראוי לאכילה, אעפ"כ אין בו איסור אכילה בפסח. ונפ"מ לכל התרופות "שיש בהם חמץ", והחמץ אינו החומר המרפא אלא העמילן סביב המדביק אותו, שאם הוא אינו רוב, מותר לשתות אותו כיון שאין 'אחשביה' על נפסל באכילת הכלב בתערובת. וכן למדו הספרים ממ"ש החזו"א סי' קטז סק"ח. אמנם יש לפקפק על זה, כי הוא מיירי דווקא בנפל ונתערב ולא בנתערב בכוונה. מ"מ התיר שם מפני שנפסל מאכילת הכלב לפני שהתערב. וכן התירו באו"ל ח"ג עמ' צ, ובחזו"ע פסח עמ' קב, ועוד).
- 12. חמץ שנפסל מאכילת הכלב, והוא מיועד להחמיץ או לתת את טעמו בדברים אחרים** (כגון שמרים חומצות וחמרי טעם שונים), אסור לאכול מהם בפסח. (כ"ה לדעת רוב הפוסקים, מנחת יצחק ח"י סי' כז, או"ל ח"א סי' לד ועוד. אמנם בשו"ת יחיה דעת ח"ב סי' סב כתב להתיר בדיעבד).